

Прекршување на основните права на ЛГБТИК луѓето од страна на Унгарија

Автор_ка:
Биљана Гинова

Скопје, мај 2023

Во овој краток документ се дава преглед на прекршувањето на основните права на ЛГБТИК луѓето во Унгарија, реакциите на институциите на ЕУ, важноста на овие реакции во заштитата на правата на ЛГБТИК луѓето во Унгарија и пошироко, како и главните предизвици со кои тие можат да се соочат.

Во последните години, човековите права на лезбијките, геј-мажите, бисексуалните, трансродовите, интерсекс и квир луѓето (ЛГБТИК) во Унгарија се на удар на властите. Земјата бележи високо ниво на дискриминација, стигматизација и насилство заради сексуалната ориентација, родовиот идентитет и изразување и половите карактеристики на луѓето. Годишниот преглед на состојбата со човековите права на ЛГБТИК луѓето ја рангираше Унгарија на 31-то место (едно подолу од минатата година) од 49 земји, со вкупен резултат од 30% и со најмала оценка за правното признавање на родот (ППР), телесниот интегритет на интерсекс луѓето и слободата на здружување.¹ Последното истражување објавено од Агенцијата за фундаментални права на Европската унија,² од 2020 година, покажа дека 49% од учесниците од Унгарија доживеале дискриминација во претходната година, додека за трансродовите испитаници изнесува 64%. Само 5% од учесниците веруваат дека властите ефикасно се борат против предрасудите и нетолеранцијата кон ЛГБТИК луѓето во споредба со просекот во ЕУ од 33%.³ Ситуацијата се влоши за време на пандемијата со КОВИД-19, кога владата на Орбан, искористувајќи ги овластувањата во рамки на „вонредната состојба“, почна да воведува закони против ЛГБТИК, што поттикна повеќе големи протести и правна постапка од страна на Европската унија (ЕУ).

1 ИЛГА – Европа, Годишен преглед за законите и политиките во Европа поврзани со ЛГБТ-правата 2023, достапно на: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2023/full_annual_review.pdf.

2 ЕУ, ФРА (2020b): Второ истражување на ЕУ за ЛГБТИ: Долг пат до еднаквост за ЛГБТИ, Податоци за Унгарија, достапно на: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_hungary.pdf.

3 Ибид.

Унгарија со злоупотреба на ингеренциите од „вонредна состојба“ ги напаѓа ЛГБТИК луѓето

Влезот во ЕУ (2004) придонесе кон унапредување на човековите права на ЛГБТИК луѓето во Унгарија, вклучително со донесувањето на Законот за антидискриминација, кој ги вклучи сексуалната ориентација и родовиот идентитет (СОРИ) како заштитени карактеристики (2003),⁴ укинувањето на присилната стерилизација за трансродовите лица при пристап до ППР (2008)⁵ и воведувањето на регистрирани истополови партнерства (2009).⁶ Но, тоа не беше долготрајно. Откако Виктор Орбан и неговата конзервативна партија Фидес (Fidesz) дојдоа на власт во 2010 година (со двотретинско мнозинство),⁷ следуваа неколку клучни уназаднувања за правата на ЛГБТИК, вклучувајќи ги и уставните измени (2012) со кои бракот се дефинира како заедница исклучиво помеѓу маж и жена.⁸

Негативните хомо/трансфобични трендови во Унгарија продолжија со донесување низа рестриктивни измени на закони по брза постапка за време на пандемијата со КОВИД-19 и прогласената „вонредна состојба“. Во мај 2020 година, Унгарија ја замени категоријата „пол“ со „полот назначен при раѓање“ во регистарот на граѓан(к)и (Закон XXX од 2020 година)⁹ и дополни дека полот доделен при раѓање не може да се менува подоцна, со што ефективно го ограничува пристапот до ППР. До крајот на истата година, измени беа воведени во Уставот, Граѓанскиот законик и Законот за заштита на децата со воведување забрана на посвојување деца од лица кои живеат во истополови партнерства и за самци, што создаде низа правни проблеми за децата кои веќе живеат во истополови семејства.¹⁰

Во јуни 2021 година, Унгарија донесе нов закон со кој се наметнуваат ограничувања за прикажување содржини поврзани со СОРИ во јавната сфера, вклучително во училиштата и медиумите, за лица до 18-годишна возраст (Закон LXXIX од 2021 година).¹¹ На овој закон, кој содржи неоправдани и непропорционални ограничувања што ги дискриминираат луѓето врз основа на нивните СОРИ, му претходеше јавен хомо/трансфобичен напад поттикнат од објавувањето на детска книга со ЛГБТИК ликови.¹² Значајно е да се истакне дека амандманите во гореспоменатиот закон беа донесени под кулисите за засилување на кривичните мерки при сексуално насилство врз малолетници, што претставува отворен обид на Унгарија за поистоветување на педофилијата и сексуалните и родовите малцинства.¹³

Во обид за легитимизација, унгарските власти организираа референдум за одредени членови од овој закон. Како резултат на успешната кампања на невладините организации,¹⁴ референдумот не ја доби потребната поддршка за да биде валиден, но тоа не ја спречи Унгарија при понатамошна примената на законот. Вознемирувачките трендови продолжуваат и оваа година со донесување закон што овозможува анонимно пријавување истополови парови кои имаат деца доколку се верува дека ја повредуваат „уставно дефинираната улога на бракот и семејството“ или „ги оспоруваат правата на децата на идентитет според назначениот пол при раѓање“.¹⁵

4 Европска комисија, Акт CXXV од 2003 за еднаков третман и промоција на еднакви можности, достапно на: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/act-cxxv-2003-equal-treatment-and-promotion-equal-opportunities_en.

5 ИЛГА – Европа, Годишен преглед за законите и политиките во Европа поврзани со ЛГБТ-правата 2011, достапно на: <https://www.ilga-europe.org/report/annual-review-2011/>.

6 Ибид.

7 Ројтерс, Фидес победи на изборите во Унгарија со силен мандат, достапно на: <https://www.reuters.com/article/us-hungary-election-idUSTRE63A1GE20100412>.

8 Проект Уставност, Уставот на Унгарија од 2011 (член I), достапно на: https://www.constituteproject.org/constitution/Hungary_2011.pdf.

9 Совет на Европа, Европска комисија против расизам и нетолеранција: Извештај за Унгарија (шести циклус на следење), достапно на: <https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-hungary-translation-in-hungarian-/1680aa687b>.

10 Ибид.

11 Ибид.

12 Тајм, Зошто детската книга станува симбол на отпорот во борбата на Унгарија за правата на ЛГБТ, достапно на: <https://time.com/5897312/hungary-book-lgbt-rights/>.

13 Телекс, Претставување и промоција – објаснување за најновиот унгарски закон против ЛГБТ, достапно на: <https://telex.hu/english/2021/06/23/hungary-anti-lgbt-law-sexual-minorities-portrayal-promotion-paedophilia-viktor-orban-ursula-von-der-leyen>.

14 Амнести интернешнел, Човекови права во Унгарија, достапно на: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/hungary/report-hungary/#endnote-1>.

15 Блумберг, Новиот унгарски закон им овозможува на жителите да ги пријавуваат истополовите семејства, достапно на: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-04-13/hungary-s-new-law-allows-locals-to-report-on-same-sex-families#xj4y7vzkg>.

Реакциите на Европската унија

Европската комисија (ЕК) иницираше постапка за прекршување на правото против Унгарија во јули 2021,¹⁶ а во декември истата година,¹⁷ по неуспехот Унгарија да поднесе задоволително образложение, поднесе Образложено мислење. Унгарските власти потфрлија во подобрувањето на образложението по што ЕК ја упати Унгарија до Судот на правдата (јули 2022 година).¹⁸ ЕК тврди дека законот ги крши правилата на внатрешниот пазар, темелните права на поединците и вредностите на ЕУ. Унгарскиот закон содржи одредби што се спротивни на промовирањето на интересот и заштитата на децата и прекршуваат неколку правила на ЕУ, вклучувајќи ја Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги,¹⁹ Директивата за е-трговија,²⁰ Договорот за слобода за давање услуги²¹ и Директивата за услуги.²² Законот исто така прекршува неколку основни права дефинирани во Поглавјето за темелните права,²³ вклучително правото на почитување на приватен и семеен живот, правото на слобода на изразување и правото на недискриминација. Судскиот спор е во тек, а исходот ќе биде клучен во дефинирањето на можностите на ЕУ при заштитата на правата на ЛГБТИК луѓето.

Во март 2023 година, Комитетот за правни прашања на Европскиот парламент одлучи да се приклучи на судскиот случај против унгарскиот закон со поднесување на писмена опсервација,²⁴ што претставува историски значајна одлука и ја истакнува важноста на институциите на ЕУ да работат заедно во заштитата на човековите права. Дополнително, врз основа на вредностите на ЕУ, како и за поддршка на ЛГБТИК луѓето, кон судскиот спор се приклучија и петнаесет земји-членки на ЕУ.²⁵

16 Европска комисија, Основачки вредности на ЕУ: Комисијата почна правна постапка против Унгарија и Полска за кршење на основните права на ЛГБТИК луѓето, достапно на: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3668.

17 Европска комисија, Декемврски пакет за прекршоци: клучни одлуки, достапно на: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_21_6201.

18 Европска комисија, Комисијата ја упатува Унгарија до Судот на правдата на ЕУ поради кршење на правата на ЛГБТИК луѓето, достапно на: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2689.

19 Официјален весник на ЕУ, Директива 2010/13/EU на Европскиот парламент и на Советот од 10 март 2010 година за координација на одредени членови утврдени со закон, регулатива или административна постапка во врска со земјите-членки во врска со обезбедувањето на аудиовизуелни медиумски услуги (Директива за аудиовизуелни медиумски услуги), достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32010L0013>.

20 Официјален весник на ЕУ, Директива 2000/31/ЕС на Европскиот парламент и на Советот од 8 јуни 2000 година за одредени правни аспекти на услугите на информатичкото општество, особено електронската трговија, на внатрешниот пазар (Директива за електронска трговија), достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32000L0031>.

21 Официјален весник на ЕУ, Консолидирана верзија на Договорот за функционирање на Европската унија, достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016E%2FTXT&qid=1683312926767>.

22 Официјален весник на ЕУ, Директива 2006/123/ЕС на Европскиот парламент и на Советот од 12 декември 2006 година за услуги на внатрешниот пазар, достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006L0123>.

23 Европска комисија, Поглавје за темелните права на ЕУ, достапно на: https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en.

24 ЛГБТИ Интергрупа на Европскиот парламент, Европскиот парламент се приклучува на судскиот спор против Унгарија по гласањето во Комисијата за правни прашања, достапно на: <https://lgbti-ep.eu/2023/03/21/press-release-the-european-parliament-joins-the-court-case-against-hungary-after-vote-in-the-committee-on-legal-affairs/>.

25 Политико, Германија и Франција се приклучија на тужбата на ЕУ против унгарскиот закон против ЛГБТИК+, достапно на: <https://www.politico.eu/article/germany-france-eu-lawsuit-hungary-lgbt-law/>.

Заклучок

Судските случаи во Судот на правдата на ЕУ можат да бидат долги и комплексни и можат да поминат неколку години пред судот да донесе конечна одлука. За тоа време, унгарскиот закон може да остане на сила. Дури и ако судот утврди дека унгарскиот закон е во спротивност со правото на ЕУ, спроведувањето на пресудата може да биде предизвик. Познато е дека Унгарија има минато со неспроведувањето на правото на ЕУ, па можеби нема да ја почитува одлуката на судот. Дополнително, властите можат да ја сметаат одлуката на Европскиот парламент за приклучување кон судскиот случај како напад на нивниот национален суверенитет, а тоа може да доведе до реакција против ЕУ, што дополнително ќе влијае на односите на ЕУ со Унгарија и преостанатите земји-членки и земји-кандидатки.

И покрај овие предизвици, активностите преземени од Европската комисија и Европскиот парламент покажуваат дека ЕУ е посветена на одбраната на еднаквоста и темелните права и недозволување дискриминацијата, делата од омраза и говорот на омраза против ЛГБТИК луѓето да поминат неказнето. Конечно, исходот од судскиот случај ќе има важни импликации за заштитата на правата на ЛГБТИК луѓето во Унгарија и пошироко.

